

Keskiluokan lojaliteetin murros
ja valinnanvapaus peruskoulutuksessa
tai
“Painotetun opetuksen erikoisluokat” –
peruskoulun eriytymisen ja eriarvoistumisen tärkein yksittäinen mekanismi?

Hannu Simola

Koulutussosiologian ja -politiikan professori (osa-aikainen)

Turun yliopisto

Kasvatustieteiden professori (emeritus)

Helsingin yliopisto

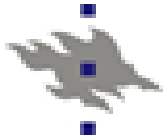
Koulutuksen murros -seminaari, Rauhanasema, Helsinki, 24.8.2018 klo 15

Järjestäjä: Vapaus valita toisin ry

Lähde: Seppänen, P., Kalalahti, M., Rinne, R. & Simola, H. (toim.) (2015) Lohkoutuva peruskoulu – Perheiden kouluvalinnat, yhteiskuntaluokat ja koulutuspolitiikka. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 68.

Taulukko 1. Seitsemäsluokkalaisten sijoittuminen valikoituihin ja valikoimattomiin perusopetusryhmiin neljässä suuressa kaupungissa 2010-luvun alussa (suomenkielinen ikäluokka) Seppänen ym 2015, s. 105

	1. Kaupungin järjestämän opetuksen ulkopuolella ¹	2. Painotetun opetuksen ryhmässä	3. Yleisopetuksen ryhmässä muualla kuin kaupungin osoittamassa lähikoulussa	4. Erityisopetusryhmässä joko lähikoulussa tai erityiskoulussa	5. Lähikoulun yleisopetuksesta pois valikoituneet (sarakkeet 1+2+3+4)	6. Yleisopetuksen ryhmässä lähikoulussa yhteensä (100 % - sarake 5)
Vantaa 2012–2013	7 %	11 %	5 %	3 %	26 %	74 %
Tampere 2012–2013	4 %	21 %	N/A ²	5 %	vähintään 30%	enintään 70 %
Espoo 2011–2012	4 %	23 %	N/A	6 %	vähintään 33%	enintään 67 %
Turku 2010–2011	2 %	37 %	11 %	7 %	57 %	43 %
¹ Muissa kunnissa peruskoulua käyvät oppilaat sekä Steiner-kouluissa ja kristillisissä kouluissa opiskelevat oppilaat						
² N/A = ei havaintoa						

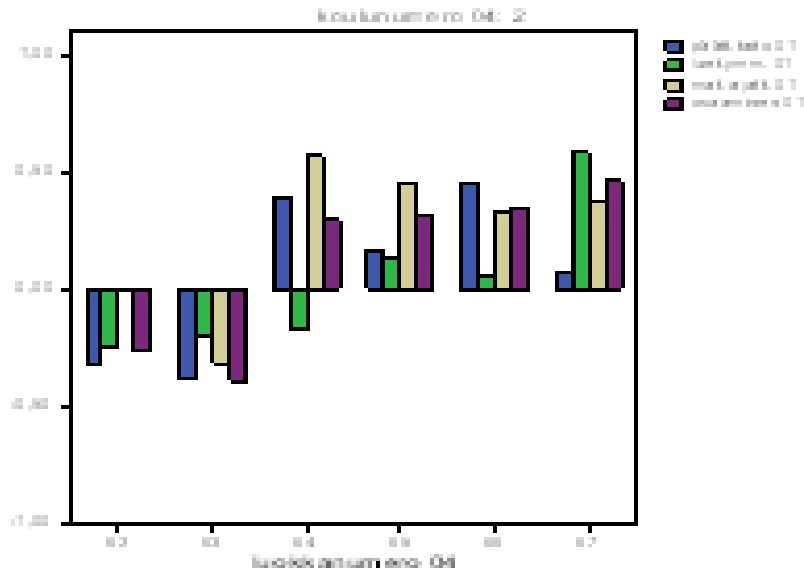

Siirtyminen kuudennelta yhdeksännelle luokalle 1

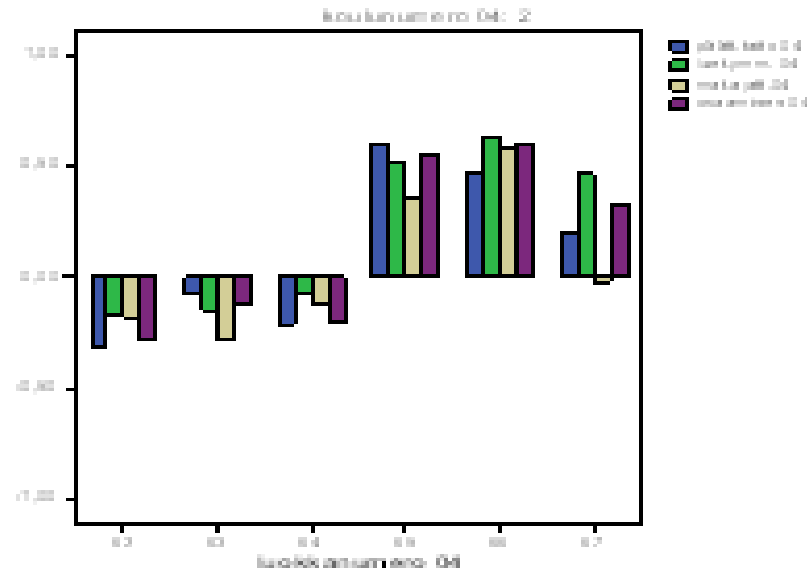
Luokkien väliset erot eivät kuitenkaan synny yläkoulun aikana, vaan mitä ilmeisimmin tietynlaiset oppilaat hakeutuvat tai päätyvät tiettyihin luokkiin.

Tyttöjen osuus luokissa 9. luokalla: 35% 46% 53% 74% 83% 70%

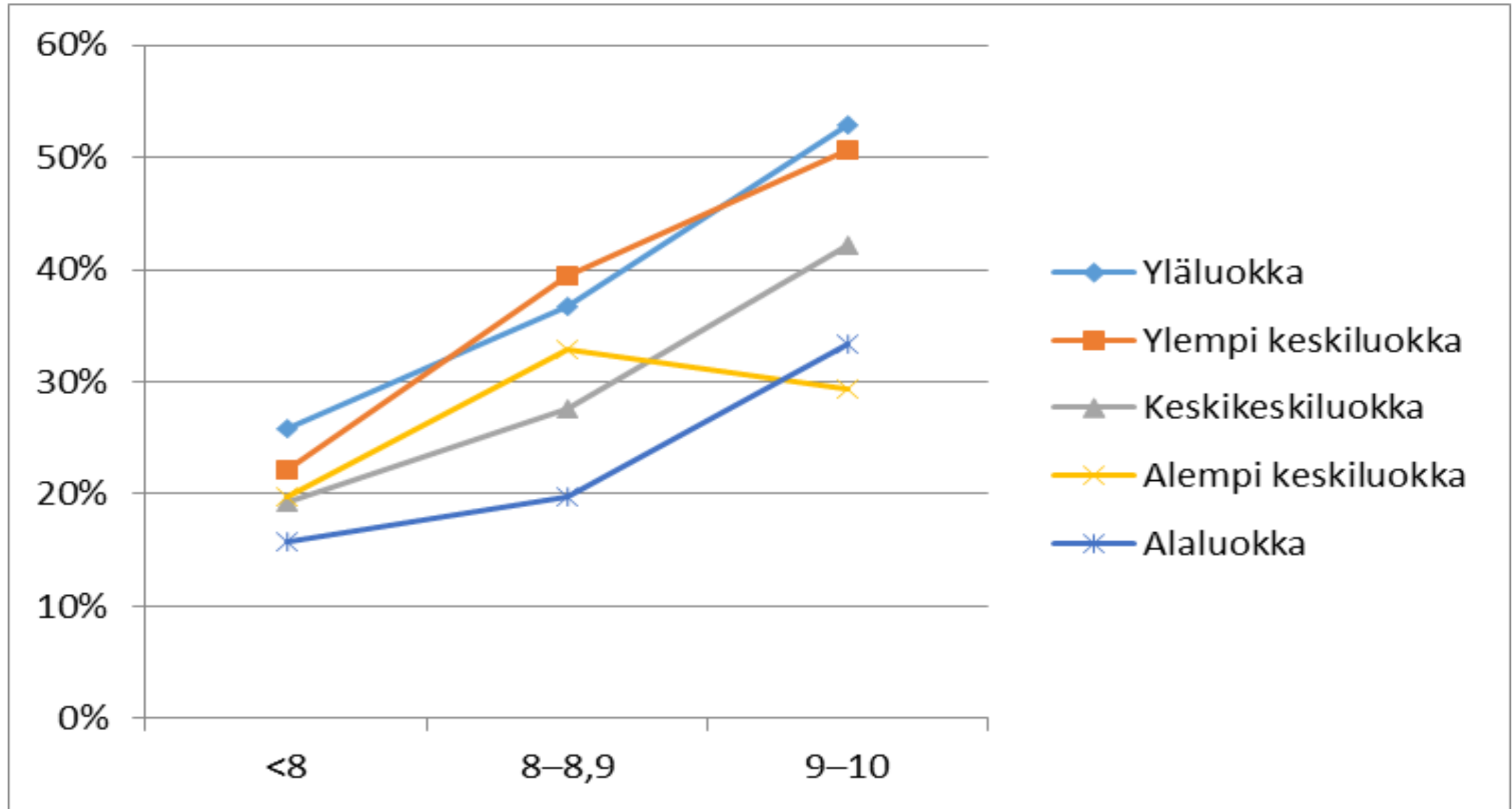
Oppilaiden osaaminen 6 lk

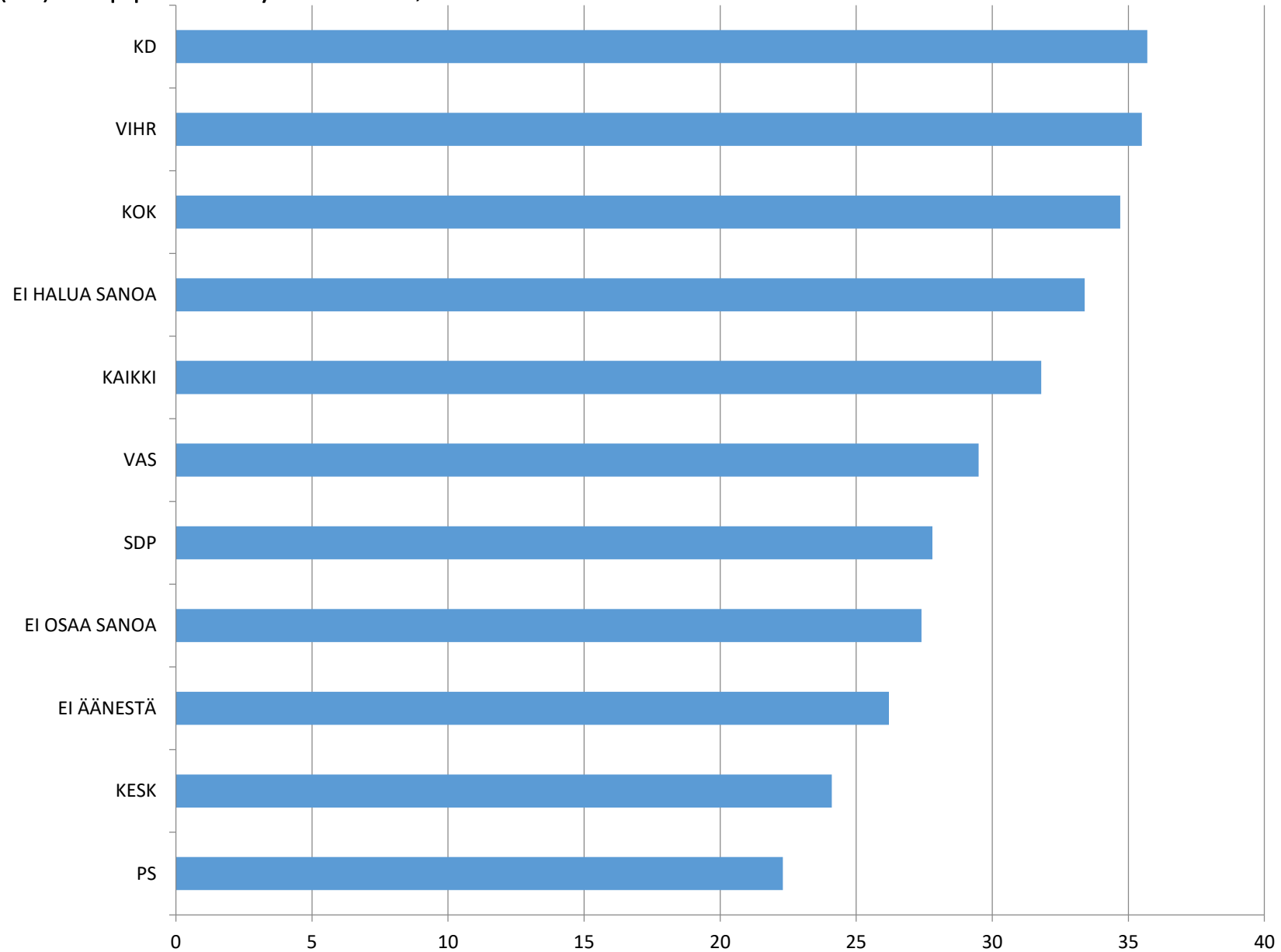
Oppilaiden osaaminen 9 lk

Kuvio 6. Painotettuun opetukseen osallistuminen luokka-aseman ja lapsen koulutodistuksen keskiarvon mukaan (n=2617), %. Seppänen ym. 2015, 355s.

Kuvio 2. Painotettuun opetukseen valittujen lasten osuus vanhempien puoluekannan mukaan (%) Seppänen ym 2015, s. 302

Paradoksi

Perussuomalaisia äänestävät kannattivat vahvimmin täydellistä valinnanvapautta ja esim. koulujen rankinglistoja, mutta käyttivät valinnanvapautta vähiten.

Vihreitä äänestävät olivat kielteisimpiä vapaalle kouluvalinnalle ja näkivät sen uhkana tasa-arvolle, mutta käyttivät valinnanmahdollisuuksia eniten.

Ristiriita: Hyvän vanhemmuuden ja hyvän kansalaisuuden välinen ristiriita suurin Vihreitä äänestävillä vanhemmilla.

Dilemma

- (1) Vanhemmilla on **legitiimi oikeus olla puolueellisia oman lapsensa suhteen**
- Englannin tapaus jossa parlamentin työvöen puoluetta edustanut jäsen laittoi lapsensa yksityiskouluun
 - ”Todistaja ei saa kieltäytyä todistamasta. Vastoin tahtoansa älköön kuitenkaan todistamaan vaadittako: (1) sitä, joka on tai on ollut avioliitossa tai on kihloissa jommankumman asianosaisen kanssa; (2) sitä, joka on asianosaisen suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa oleva sukulainen tai joka on tai on ollut naimisissa asianosaiseen sanotunlaisessa sukulaisuussuhteessa olevan henkilön kanssa; eikä (3) asianosaisen sisaruksia tai näiden aviopuolisoita tai asianosaisen ottovanhempia tai ottolapsia.” (Oikeudenkäymiskaaren 17, 20 §).
 - Turun tapaus: virkamiehet säikähtivät tutkimustuloksiamme ja ryhtyvät valmistelemaan tilannetta korjaavaa päätöstä mutta lautakunta esti muutokset kiivaan lehdistökeskustelun jälkeen.

(2) Monen tutkijoiden mukaan **keskiluokka on luopumassa siitä lojaalisuudesta** (solidaarisuudesta) **vähäosaisia kohtaan, jolle hyvinvointivaltio kaikissa muodoissaan** (so. Pohjoismainen, keskieurooppalainen ja anglosaksinen) **on perustunut** erityisesti 2. maailmansodan jälkeen. Keskiluokalle ei mene niin hyvin kuin aikaisemmin, joten se katsoo oikeudekseen (ja velvollisuudekseen) pitää huolta lähinnä omistaan eikä enää vähäosaisista.

(3) Kun jollekin suhteellisen vahvalle sosiaaliryhmälle annetaan tietty yhteiskunnallinen etu, sen takaisinvetäminen on erittäin vaikeaa. **Saavutetusta edusta ei helpolla luovuta.** (vrt Saksan kyvyttömyys purkaa rinnakkaiskoulujärjestelmä ja Ruotsin fri skola –järjestelmä). Mikään poliittinen ryhmä ei ole halukas käynnistämään reformia.

(4) Erikoisluokkia on puolustettu esim. Helsingissä sillä, että niitä perustamalla on kyetty tekemään 'haasteellisella' alueella oleva koulu **halutuksi myös hyväosaisten perheiden näkökulmasta.**

Yrityksiä dilemma ratkaisemiseksi

- (1) Jonkun valinnanvapaus on hyväksyttävää niin kauan ja siinä määrin kuin se ei kohtuuttomasti heikennä toisten asemaa?
- (2) On enemmän ja vähemmän hyväksyttäviä perusteita valinnanvapaudelle, ääripäinä esim. halu saada oma lapsi voittajien joukkoon yhtäällä ja toisaalla esim. oman lapsen erilaisuus/haavottuvuus, jonka vain vanhempi tuntee?
- (3) Ei ole **kohtuullista** vaatia oman lapsen hyvän/onnen uhraamista vanhempien poliittisen vakaumuksen takia?
- (4) Onko **lapsen etu** oppia tulemaan toimeen kaikenlaisten ihmisten (jopa vääränväristen tai -hajuisten) vai voittajien kanssa?

Ratkaisuehdotuksia

(1) Vantaan malli: “Ei valintaa koulujen välillä, vaan koulujen sisällä”- perinteinen kieltäytymismalli joka ei taka valinnaisuutta käytännössä

(2) Muutaman viikkotunnin laajuinen painotettu opetus on mahdollista järjestää ilman valikoituja erikoisluokkiakin, esim. samanaikaisopetuksena, valinnaiskursseina, työpajoina ja kerhoina. Silloin painotus myös toteutuu joustavammin ja palvelee tasavertaisemmin kaikkia oppilaita ja koko kouluyhteisöä.

(3) Yhtenäinen peruskoulu → yhtenäiskoulu 1-9

- ei koulukeskuksia vaan sosiaalisesti sopivan kokoisia (max 3 rinnakkaisluokkaa, 20 opp/por, n. 500 oppilasta)
- suomalaisen opettajankoulutuksen ansiosta luokanopettajat voivat opettaa yläluokilla ja aineenopettajat alaluokilla
- mahdollisuus yhtenäiseen koulukulttuuriin ja eheään oppipolkuun
- säällisen hyvästä koulusta ei kesken kaiken siirretä lapsia mielellään pois
- suuremmissa yhtenäiskouluissa löytyy opettajista erilaista osaamista ja on mahdollista järjestää painotettua opetusta ei-luokkamuotoisena